

„Moda na niepalenie” postawy i wartości młodzieży studiującej wobec własnego zdrowia

„Trend towards non-smoking” – attitudes and values of university students to own health

GRAŻYNA PUTO^{1/}, ZOFIA MUSIAŁ^{2/}, ANETA GROCHOWSKA^{3/}

^{1/} Zakład Pielęgniarstwa Klinicznego, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego

^{2/} Pracownia Teorii i Podstaw Pielęgniarstwa, Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa, Wydział Nauk o Zdrowiu, Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego

^{3/} Zakład Pielęgniarstwa, Instytut Ochrony Zdrowia, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tamowie

Wstęp. Pomimo zmniejszającej się liczby osób czynnie palących, Polska nadal należy do czołówek o wysokiej konsumpcji papierosów. Statystyczny mężczyzna pali 20, a kobieta 14 papierosów dziennie. Częściej palą osoby w średnim wieku pomiędzy 30-49 rokiem życia, z wykształceniem podstawowym i zawodowym. Osoby niepalące narażone na środowisko dymu tytoniowego ponoszą podobne konsekwencje zdrowotne jak palacze czynni.

Cel. Ocena rozpowszechnienia konsumpcji papierosów wśród młodzieży, oraz określenie postaw i wartości najbardziej cenionych wśród studentów.

Materiał i metody. Badania przeprowadzono w 2007 roku. W badaniach zastosowano kwestionariusz własnej konstrukcji. Kwestionariusz obejmował pytania dotyczące postaw i sposobu wartościowania zdrowia na podstawie dokonywanych wyborów aksjologicznych.

Wyniki. W badaniach uczestniczyło 98 studentów, zdecydowana większość nie pali papierosów 91,8%, co dwunasty respondent przyznaje się do stosowania tej używki. Wyniki wskazują, że ankietowani starają się pamiętać o własnym zdrowiu ($V=0,25$ $p=0,05$). W badaniu wykazano istotną statystycznie zależność między płcią, a kształtowanymi postawami wobec własnego zdrowia ($V=0,4$, $p<0,05$). Posiadana wiedza (86%) oraz nawyki zdrowotne (26,5%) korelują z płcią, wykazując wpływ na kształtowanie postawy wobec własnego zdrowia. Analiza preferencji wartości wśród studentów w ujęciu globalnym wykazuje, iż studenci najwyżej cenią takie wartości jak: życie 75,5%, szczęście 69,4%, zdrowie 67,3%, miłość 65,3%, Bóg oraz poczucie prawdy po 59,2%, godność 57,1%, sprawiedliwość 53,1%.

Wnioski. Wyraźnie zaznacza się wśród studentów „moda na niepalenie” (brak różnicowania w grupach). Poczucie wartości zdrowia wzrasta wraz z wiekiem. Wyniki badań stanowią podstawę do wnioskowania, że pozytywna postawa wobec własnego zdrowia świadczy o przejawianiu zachowań prozdrowotnych.

Słowa kluczowe: *palenie tytoniu, studenci, system wartości.*

Introduction. Despite a decrease in the number of current smokers, Poland is still among the world leaders in cigarette consumption. Men have higher average daily cigarette consumption than women (20 versus 14 cigarettes). Smokers tend to be poorly educated (vocational or elementary education), middle-aged people. Exposure to secondhand tobacco smoke causes the same problems as direct smoking.

Objective. The aim of our study was to assess the level of smoking among young people and determine the attitudes and values highly regarded by the university students.

Materials and Methods. The survey was conducted in 2007. We applied a self-constructed questionnaire consisting of questions about attitudes and the method of health valuation in the context of axiological choices.

Results. Ninety-eight students participated in our survey. Large majority of them did not smoke (91.8%), whereas smoking reported every twelfth student. It was observed that the respondents tried to care for their health ($V=0.25$, $p=0.05$). We showed a statistically significant correlation between the sex and the attitude toward own health ($V=0.4$, $p<0.05$). Analysis of values preferred by university students revealed that in general they most highly regarded the following values: life (75.5%), happiness (69.4%), health (67.3%), love (65.3%), God and the sense of truth (59.2% each), dignity (57.1%), and justice (53.1%).

Conclusions. Among young people a trend towards non-smoking could be observed (with no differences between groups). Health has a high value which is often not very appreciated when young but it changes with time. Our results suggest that a positive attitude toward own health reflects a pro-health behaviour.

Keywords: *smoking, university students, system of values.*

Wstęp

Współczesna młodzież należy do tej kategorii wiekowej, od której w niedalekiej przyszłości będzie zależała kondycja zdrowotna całego społeczeństwa. Pomimo zmniejszającej się liczby osób czynnie palących, Polska nadal należy do czołówki o wysokiej konsumpcji papierosów. [1] Statystyczny mężczyzna pali przeciętnie 20, a kobieta 14 papierosów dziennie [2]. Częściej palą osoby w średnim wieku pomiędzy 30-49 rokiem życia, z wykształceniem podstawowym i zawodowym [1,2,3]. Osoby niepalące narażone na środowisko dymu tytoniowego ponoszą podobne konsekwencje zdrowotne jak palacze czynni [2]. Wydaje się potrzebne wykreowanie „mody na niepalenie”, zaczynając od studentów, którzy w przyszłości mogą utworzyć niepalące społeczeństwo. Zdrowy styl życia jest ważnym modyfikatorem stanu zdrowia w przyszłości. W myśl definicji Światowej Organizacji Zdrowia, w której „zdrowie to nie tylko brak choroby, lecz pełny dobrostan jednostki w sensie biologicznym, psychicznym, społecznym”, zdrowie człowieka traktowane w sposób całościowy, wielowymiarowy, jest uwarunkowane przez szereg czynników (wiedza, przekonanie, styl życia). Postrzeganie zdrowia w systemie wartości człowieka odgrywa istotną rolę w ocenie rzeczywistości, kierowaniu własnym postępowaniem, działaniach zorientowanych na jego wzmacnianie i ochronę [4].

Z dotychczasowych badań wynika, że wchodzenie przez studentów w dorosłe życie ma swoiste cechy, charakteryzuje się odmiennym, specyficznym dla tej grupy wiekowej, sposobem widzenia i percepcji rzeczywistości społecznej, miejscem w niej oraz typowymi aspiracjami i sposobami ich realizacji [5], dlatego wydaje się celowe poznanie hierarchii wartości grupy studenckiej.

Cel pracy

Celem pracy była ocena rozpowszechnienia konsumpcji papierosów wśród młodzieży, oraz określenie postaw i wartości najbardziej cenionych wśród studentów.

Materiały i metody

Badania zostały przeprowadzone w semestrze jesienno-zimowym w roku akademickim 2007/2008 wśród młodzieży studiów stacjonarnych, trzeciego i czwartego roku Akademii Rolniczej (AR) w Krakowie. Miały one charakter grupowy – studenci w tym samym czasie wypełniali ankietę. Wszystkie badane osoby zostały poinformowane o celu badań, ich anonimowości oraz sposobie wykorzystywania uzyskanych wyników.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego za pomocą kwestionariusza (ankiety) własnej konstrukcji. Kwestionariusz obejmował pytania dotyczące opinii badanych na temat uwarunkowań zdrowia. Umożliwiły również poznanie sposobu wartościowania zdrowia przez studentów na podstawie dokonywanych przez nich wyborów aksjologicznych. Pytania dotyczyły samooceny stanu zdrowia, postaw wobec zdrowia ze szczególnym uwzględnieniem konsumpcji tytoniu i wpływu tytoniu na organizm człowieka.

Analizę statystyczną wyników badań wykonano za pomocą pakietu statystycznego SPSS PL dla Windows v. 14. We wszystkich przeprowadzonych analizach za istotne statystycznie uznano wartości statystyki dla prawdopodobieństwa popełnienia błędu pierwszego rodzaju $p < 0,05$. Siły związku pomiędzy zmiennymi zostały zmierzone za pomocą współczynnika korelacji V Cramera.

Wyniki

W badaniach uczestniczyło 98 studentów (kobiety – 26,5%, mężczyźni – 73,5%). Ogólna liczba rozdanych ankiet wynosiła 104, ze względu na niepełne zaznaczenie odpowiedzi analizie statystycznej podano 98 ankiet (odrzucono 6 ankiet).

Średnia wieku wśród studentów wynosiła 22,4 lat 0,8 lat (od 21 lat do 25 lat) (tab. I). Najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 23 lat – 42,9 %.

Tabela I. Wiek badanych studentów
Table I. Age of the examined students

Wiek	Średnia	Odchylenie standardowe	Minimum	Maksimum
Kobiety	22,54	0,76	21,00	24,00
Mężczyźni	22,61	0,83	21,00	25,00
Ogółem	22,59	0,81	21,00	25,00

Zdecydowana większość badanych studentów była stanu wolnego – 94% (92,3% kobiety, 94,4% mężczyźni), fakt ten obrazuje ogólną tendencję wyrażającą się odkładaniem przez młodych ludzi decyzji o założeniu rodziny do czasu uzyskania niezależności finansowej i stabilności zawodowej. Wśród badanych studentów 46% mieszkało na wsi, 26,5% w mieście (powyżej 200 tys mieszkańców), można przypuszczać, że są oni mieszkańcami Krakowa.

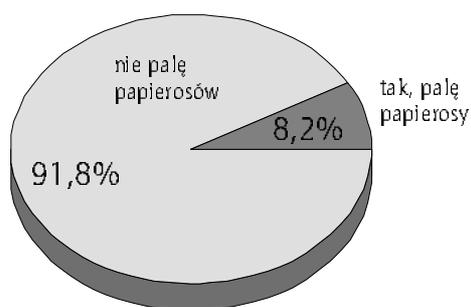
W okresie studiów 46,9% ogółu respondentów zamieszkiwało w domu rodzinnym, co oznacza, iż część osób dojeżdżała na uczelnie. Przeważająca część badanych swoją sytuację materialną określiła jako dobrą (46%) lub bardzo dobrą (44%), jako trudną i bardzo trudną (2,8% mężczyzn) określiło 10% badanych studentów. Charakterystykę społeczno-demograficzną (w badanych grupach) studentów przedstawia tabela II.

Tabela II. Charakterystyka społeczno-demograficzna w badanych grupach
Table II. Socio-demographic characteristics of the studied group

Cechy demograficzne- -społeczne	Kobiety		Mężczyźni		test V Cramera
	N	%	N	%	
Wiek					
21	2	7,7	4	5,6	
22	10	38,5	30	41,7	
23	12	46,2	30	41,7	
24	2	7,7	6	8,3	
25	-	-	2	2,8	
Stan cywilny					
wolny	24	92,3	68	94,4	NS
w związku małżeńskim	2	7,7	4	5,6	
Miejsce stałego zamieszkania					
wieś	14	53,8	32	44,4	V = 0,3
miasto do 5 tys. mieszkańców	2	7,7	6	8,3	p < 0,05
miasto od 5 do 50 tys. mieszkańców	8	30,8	8	11,1	
miasto od 50 do 200 tys. mieszkańców	-	-	2	2,8	
miasto powyżej 200 tys. mieszkańców	2	7,7	24	33,3	
Miejsce zamieszkania w trakcie studiów					
dom rodzinny	8	30,8	38	52,8	V = 0,35
akademik, bursa	10	38,5	12	16,7	p < 0,05
wynajęty pokój	2	7,7	12	16,7	
własne mieszkanie u krewnych	6	23,1	6	8,3	
	-	-	4	5,6	

NS- nieistotne statystycznie

Z badań wynika, że zdecydowana większość badanych studentów nie pali papierosów 91,8% (kobiety 92,3%, mężczyźni 91,7%), co dwunasty badany respondent przyznaje się do stosowania tej używki (ryc.1); wskazują, iż starają się pamiętać o własnym zdrowiu ($V=0,25$ $p=0,05$).

Ryc. 1. Deklaracja badanych

Fig. 1. Declaration of examined persons

Można przypuszczać, że wykreowana została „moda na niepalenie” zaczynając od studentów, którzy w przyszłości mogą utworzyć niepalące społeczeństwo, a osoby palące w badanej grupie są świadome szkodliwości, jakie niesie za sobą dym tytoniowy dla zdrowia biernych palaczy i w najbliższej przyszłości zaprzestaną całkowitego palenia papierosów.

Zdrowie zajmuje centralną pozycję w świadomości każdego człowieka i wpływa w mniejszym lub większym stopniu na kształtowanie subiektywnej samooceny stanu zdrowia i indywidualnych postaw każdego człowieka. Samoocena stanu zdrowia dokonywana przez studentów wykazała, iż 24% określiło swoje zdrowie jako bardzo dobre, jako dobre 61% (kobiety – 53%, mężczyźni – 64%), a jako przeciętne – 12%. W grupie badanych kobiet 7,7% określiło swój stan zdrowia jako zły. O zdrowie stara się pamiętać 59% badanych, 36% dba o zdrowie, 4% przyznało, iż zaniedbuje zdrowie (tab. III).

Tabela III. Wpływ konsumpcji papierosów na subiektywną samoocenę stanu zdrowia

Table III. Impact of cigarette consumption on self-assessment of health status.

Treść analizowanej samooceny	Poziom samooceny	Deklaracja badanych		test V Cramera
		palą papierosy	nie palą papierosów	
subiektywna samoocena stanu zdrowia	bardzo dobre dobre przeciętne złe	6 2 0 0	18 58 12 2	V = 0,35 p < 0,05
stosunek do własnego zdrowia	dbam o zdrowie staram się pamiętać o zdrowiu zaniedbuję zdrowie	0 8 0	36 50 4	V = 0,25 p = 0,05

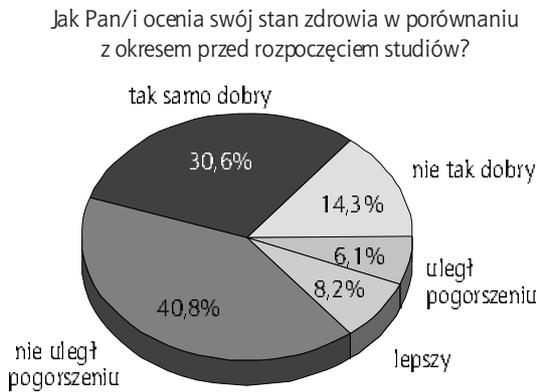
Dopełnieniem samooceny stanu zdrowia było wyrażenie przez badanych opinii o aktualnym jego stanie zdrowia (ryc. 2) w relacji do okresu przed rozpoczęciem studiów.

Ryc. 2. Samoocena stanu zdrowia

Fig. 2. Self-assessment of health status

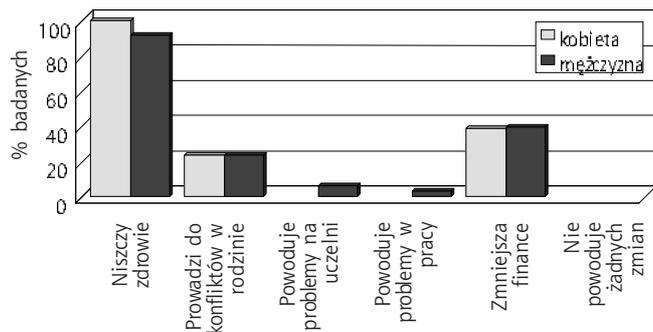
W samoocenie stanu zdrowia w porównaniu z okresem przed rozpoczęciem studiów 40,8% badanych wykazało, iż ich stan zdrowia nie uległ pogorszeniu, jest tak samo dobry 30,7%, jako lepszy wskazało 8,1% respondentów. W badanej grupie 6,1% wykazało, iż stan zdrowia uległ pogorszeniu, lub jest nie tak dobry porównaniu z okresem przed rozpoczęciem studiów 14,3% (ryc. 3).

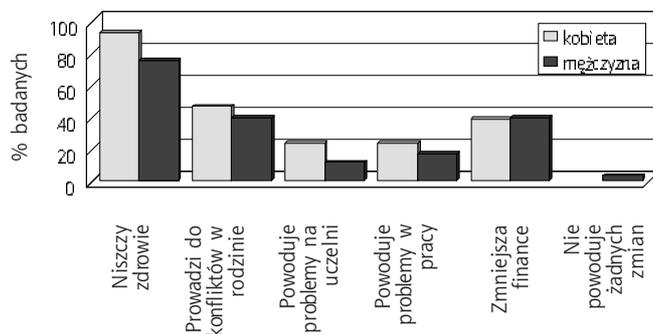
Ryc. 3. Subiektywne porównanie stanu zdrowia
Fig. 3. Subjective comparison of health status

W badaniu wykazano istotną statystycznie zależność między płcią, a kształtowanymi postawami wobec własnego zdrowia ($V=0,4, p<0,05$).

Analiza dokonywanej przez studentów oceny znaczenia dla zdrowia jego poszczególnych determinantów wykazała największy udział w warunkowaniu potencjału zdrowotnego w paleniu tytoniu 73,5% (ryc. 4), nadużywaniu alkoholu 55,1% (ryc. 5), predyspozycjach genetycznych 33,3%, braku aktywności fizycznej 33,3%, niskich dochodach 15,4, ($p<0,05$). Jako czynniki, które nie mają żadnego wpływu na zdrowie w następnej kolejności wymienia się niekorzystne stosunki międzyludzkie 4,1%, pozbawienie pracy 2,9 %.

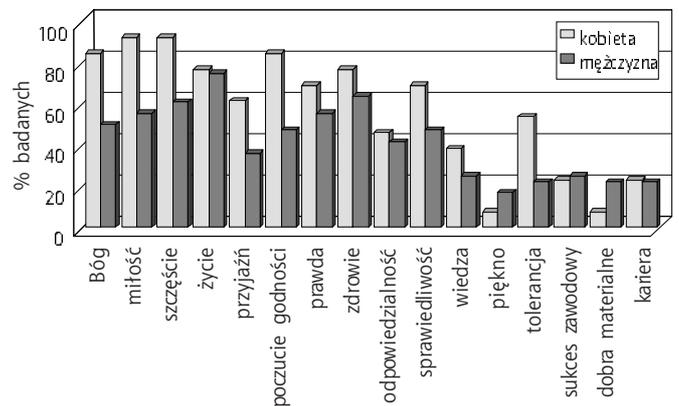
Ryc. 4. Ocena wpływu palenia tytoniu na zdrowie
Fig. 4. Assessment of impact of smoking on the health status

Ryc. 5. Ocena wpływu nadużycia alkoholu na zdrowie
Fig. 5. Assessment of impact of alcohol abuse on the health status

Chcąc umożliwić badanym dokonanie dogłębnej oceny wagi poszczególnych wartości, poproszono ich, aby na 5 stopniowej skali zaznaczyli, jak duże znaczenie im przypisują. Następnie należało uszeregować wartości, którym wcześniej przypisali znaczenie (bardzo duże, duże, małe, bardzo małe, żadne) według przyznawanych im w życiu stopnia ważności.

Analiza preferencji wartości wśród studentów w ujęciu globalnym wykazuje, iż studenci najwyższą ceną takie wartości jak: Bóg 59,2%, życie 75,5%, zdrowie 67,3 %. Poczucie prawdy 59,2, godności 57,1%, sprawiedliwość 53,1 znalazło się na pozycji po wyżej cenionej miłości 65,3% i szczęściu 69,4%. Istotne różnicowanie w analizie hierarchii wartości można stwierdzić w badanej grupie kobiet i mężczyzn (ryc. 6).

Ryc. 6. Wartości preferowane w badanych grupach
Fig. 6. Values preferred in the studied groups

W ocenie wartości zdrowia, wzrost poczucia wartości zdrowia wzrasta wraz z wiekiem (60% 22-latków, 71,4% 23-latków, 50% 24-latków). Najwyżej cenione jest zdrowie w grupie 25-latków 100%.

Dyskusja

Świadomość szkodliwości palenia biernego, w przeciwieństwie do palenie czynnego nie jest powszechna w naszym społeczeństwie, dotyczy to szczególnie środowisk ludzi młodych. Do takiego stwierdzenia upoważniają zarówno badania [6] i obserwacje zachowań studentów, mieszkańców domu studenckiego, jak i w miejscach spotkań towarzyskich, jakimi są kluby studenckie, gdzie przebywają obok siebie osoby niepalące oraz palące papierosy.

Do czynnego nikotynizmu przyznało się niespełna 8,2% respondentów, należy przypuszczać jednak, że problem ma nieco większy zasięg niż wykazały to badania. Celem weryfikacji tego zjawiska należałoby kontynuować badania i powiększać ocenianą grupę.

Zbliżone spostrzeżenia zostały również odnotowane w badaniach Śląskiej Akademii Medycznej,

gdzie wyraźnie zaznacza się wśród młodzieży moda na niepalenie. Z badań wynika, że nie pali 72,0%, pozostały odsetek badanej młodzieży podaje, że wypala do 25 dziennie [7].

Ciekawym doniesieniem na temat hierarchii wartości uznawanych przez młodzież jest problem wartości zdrowia, który w wynikach badań prowadzonych przez Piechowiak, zajmuje wysoką pozycję w indywidualnej hierarchii wartości. Badana młodzież gimnazjalna sytuowała zdrowie w pierwszej lub drugiej kategorii w systemie wartości, zaraz po szczęściu rodzinnym i spokojnym życiu. Wartość zdrowia szacowana była ponad takimi wartościami jak: grono przyjaciół, pieniądze, dobrobyt, sukces zawodowy, przyjemności życia codziennego [8].

Trwały charakter akceptacji wartości zdrowia wśród badanych studentów znalazł swój wyraz w ujawnianych przez nich podzielonych opiniach przejawianych w zachowaniach prozdrowotnych. Podobnie jak w badaniach innych autorów [9] większość młodzieży ocenia swój stan zdrowia jako dobry 61,3%, a jedynie niewielki odsetek (2%) młodzieży ocenił swoje zdrowie negatywnie.

Ta wysoka (71,5%) subiektywna akceptacja wartości zdrowia wydaje się być dość wiarygodnym wskaźnikiem utrwalonych wśród badanej młodzie-

ży prozdrowotnych postaw, wzmacnianych pozytywnie w toku ich studiów czynnikami merytorycznymi i społeczno-środowiskowymi, dopełnianymi w wysokim stopniu zrationalizowanymi orientacjami czy planami życiowymi badanych studentów. Nie oznacza to bynajmniej spełnienia warunków wystarczających do pielęgnowania i zachowania tej wartości w skali całego środowiska studenckiego.

Wnioski

1. Wyraźnie zaznacza się wśród studentów „moda na niepalenie” (brak różnicowania w grupach palaczy).
2. Korzystnym zjawiskiem jest pozytywna ocena własnego zdrowia przez większość z badanej młodzieży.
3. Poczucie wartości zdrowia wzrasta wraz z wiekiem.
4. Deklarowane postawy wobec własnego zdrowia są w znacznej większości pozytywne. Wyniki badań stanowią podstawę do wnioskowania, że pozytywna postawa wobec własnego zdrowia świadczy o przejawianiu zachowań prozdrowotnych.
5. Studenci najbardziej ceną wartości Bóg, życie, zdrowie.

Piśmiennictwo / References

1. Jethon Z, Grzybowki A. Medycyna zapobiegawcza i środowiskowa. PZWL, Warszawa 2000: 256-260.
2. Majda A. Opieka pielęgniarska nad człowiekiem zagrożonym chorobą. Wybrane elementy interwencji pielęgniarskiej w zakresie palenia papierosów [w:] Ślusarska B, Zarzycka D, Zachradniczek K. (red.) Podstawy pielęgniarstwa. Podręcznik dla studentów i absolwentów kierunków pielęgniarstwo i położnictwo. Tom I, Wydawnictwo Czelej, Lublin 2004: 678-682.
3. Pirogowicz I, Pomorski M, Jerzowiecka M, Steciwko A. Palenie tytoniu wśród młodzieży gimnazjalnej. Przegląd Lekarski 2004: 61, 10: 1161-1163.
4. Tobiasz-Adamczyk B. Wybrane elementy socjologii zdrowia i choroby. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wydanie III, Kraków 2000: 73-75.
5. Szamański MJ. Młodzież wobec wartości. Próba diagnozy. Instytut Badań Edukacyjnych. Warszawa 1998: 14-21.
6. Sobczak A, Wądas W, Szołtysek-Bołdys I. Ocena narażenia studentów, mieszkańców domu studenckiego, na dym tytoniowy. Przegląd Lekarski 2004 (61) 10, 1094 - 1079.
7. Jasno I, Anuszevska-Masztalercz K, Gój K i wsp. Styl żywienia studentów zamieszkujących w domach akademickich. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, 2003, VOL.LVIII, SUPL.. XIII, 98 sectio D, 531-535.
8. Piechowiak A. Zdrowie jako wartość wśród młodzieży gimnazjalnej. Pielęgniarstwo Polskie 2002, 2(14), 190-193.
9. Jodłowska M. Czy istnieje związek między postrzeganiem swego zdrowia a zachowaniami zdrowotnymi nastolatków?, Przegląd Pediatryczny. 1999, 29,4,314-318.